

Præsentation af projektet ”Den udskudte dåb”

**Et samarbejde mellem
præster i folkekirken, Folkekirkenes Uddannelses- og Videnscenter og Kirkefondet
Med støtte fra Den Folkekirkelige Udviklingsfond**

Udviklet af: Anders Damtoft Kaufmann, Konfirmandcentret og Berit Weigand Berg, Kirkefondet

Forsidebillede: Folkekirken.dk

Design Thinking-illustrationerne: Gitte Vang Sørensen

Udgivet maj 2022

Med deltagelse af præster fra: Aarhus Vestre provsti, Hillerød Provsti, Køge Provsti, Silkeborg Provsti og Rødovre-Hvidovre Provsti

Projektet er støttet af: Den Folkekirkelige Udviklingsfond, Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter, Kirkefondet, Aarhus Vestre Provsti og Kirkefondets gavegivere 2021

Indholdsfortegnelse

Præsentation af projektet	4
Præsentation af dette hæfte.....	4
Projektet.....	4
Baggrund og overvejelser.....	4
De 10-12 og de 12-15 årige	5
Design Thinking	5
Forløbet	6
Covid-19-tilpasninger.....	8
Det, vi har lært og det, vi har lavet.....	8
De 10-12 årige	8
Bricolage – teorien om byggeklodsspiritualitet.....	9
Beslutningstidspunktet	9
Præstebårne interviews.....	9
Er relationer vigtige, når vi går online?	10
Liturgi.....	10
Undervisning	10
Formidling	11
Anbefalinger:.....	11
Design Thinking-manual.....	12
Arbejdsark 1: Forstå	13
Arbejdsark 2: Definer	14
Arbejdsark 3: Få idéer	15
Arbejdsark 4: Lav prototype.....	16
Arbejdsark 5: Test	17
Samtaleguides.....	18
Samtale med den unge.....	18
Samtale med den unges forældre.....	22
Opsamlingsark.....	26
Litteraturliste	29
Diverse artikler	29
Dåbsritualer	29
Materialer udarbejdet som en del af projektet.....	30
Liturgier.....	30
Undervisningsmateriale.....	30
Formidling.....	30
Fremgangsmåde Design Thinking.....	31

Præsentation af projektet

To store dåbsundersøgelser – ”Dåb eller ej” fra 2015¹ og ”Dåb i dag” fra 2020² - har peget på, at forældre muligvis tænker anderledes om dåb i dag end tidligere. Dåb af nyfødte finder stadigvæk sted, og i egne af Danmark er det fortsat nærmest en selvfølgelighed, at de små skal døbes. Men både her, og i de egne af Danmark, hvor dåben ikke længere er en selvfølgelighed, har forældre en klar forståelse af, at dåben er et aktivt frivilligt tilvalg, som man kan vælge til, hvis det passer ind i de værdier og den måde, man forstår sig selv på som lille familie. Spædbarnsdåb finder oftest sted, når den ene af forældrene har et udtalt ønske om dåb, som den anden ikke modsætter sig. Dåb bliver stadigvæk tilvalgt som ”en del af familiens tradition”, men det bliver tilvalgt, fordi de nybagte forældre ønsker det, og ikke fordi bedstemor forventer det. Dette dåbssyn betyder også, at forældrene kan vælge dåben fra, uden at resten af familien og vennekredse kommenterer det alt for meget. Og argumentet om, at det skal barnet selv have lov til at enten vælge til eller vælge fra, ser ud til at være et argumentet, som er anerkendt i mange familier.

Projektet ”Den udskudte dåb” ligger i naturlig forlængelse af disse undersøgelser. Vi var ganske enkelt nysgerrige på at finde ud af, hvad der sker frem mod konfirmationsalderen, når forældrene har valgt, at deres børn selv må vælge, om de vil døbes eller ej. Får de unge nogen hjælp til at træffe dette valg, eller er de overladt til sig selv i dette? Vi var også nysgerrige på, hvad det er for en fortælling om dåb, børn og teenagerne møder, når de dukker op i kirken enten som konfirmand eller juniorkonfirmand. Og ikke mindst var vi nysgerrige på, hvordan de unge oplever det at blive døbt.

En klassisk måde at få stillet sådan en nysgerrighed på, ville være at spørge præsterne: Hvordan underviser I i dåb, og hvordan døber I disse børn og unge? Det gjorde vi også. Men vi ville også gerne høre de unge selv. Derfor er en væsentlig del af dette projekt en række interviews med unge, der har oplevet det at blive døbt. Enten i tiden op til deres konfirmation. Eller på et andet tidspunkt, hvor de på samme måde er blevet døbt, fordi de selv ville det.

Præsentation af dette hæfte

Det, du her sidder med, er et hæfte, som er udarbejdet til en workshop på Himmelske Dage 2022 i Roskilde. På de næste par sider finder du en gennemgang af projektet. Her forklarer vi, hvordan vi har brugt Design Thinking som den gennemgående arbejdsmetode. Hvordan vi faciliterede projektets proces, og hvordan vi forholdt os til det at blive ramt af Covid-19-nedlukningerne netop som, vi gik i gang.

I hæftet finder du en manual til, hvordan man kan bruge Design Thinking. Derefter en række arbejdsark. De kan bruges til at lave din egen Design Thinking-proces. Enten i forbindelse med workshoppen eller på et andet tidspunkt.

Bagerst finder du bl.a. de samtaleguides og samtale-opsamleren, som de præster, der deltog i projektet, har brugt i deres interviews med de unge og deres forældre.

Projektet

Baggrund og overvejelser

“Vores børn skal selv have lov til at vælge, om de vil døbes eller ej.” Det svar dukker op gang på gang, når man spørger forældre om, hvorfor de ikke får deres børn døbt som små. I tidernes morgen, men dog ikke alt for længe siden, var det et ret unikt svar, og så sent som i 80’erne har vi fundet spor af, at biskopperne skulle informeres, hvis en sognepræst havde fundet en enkelt udøbt konfirmand på holdet, som gerne ville døbes

¹ Leth-Nissen og Trolle (2015)

² Leth-Nissen (2020)

inden konfirmationen. I dag er det ganske almindeligt at der er en eller et par stykker på et hold. Og i nogle få sogne er der rigtigt mange. Spørgsmålet er, hvordan vi som kirke forholder os til disse unge? Får vi budt dem velkommen på en ordentlig måde? Får vi skabt en samtale med dem om, hvad dåb er, som ikke blot handler om det tekniske ved dåben i form af spørgsmål om, hvor de skal stå, og hvornår de skal sige ja? Og får vi skabt en dåbshandling for dem, der står som noget, der er væsentligt i sig selv? Det ville vi dels gerne blive klogere på, og dels gerne udvikle på på baggrund af vores nyindhentede viden

De 10-12 og de 12-15 årige

Vores første tanke var at forholde os til de 12-14 årige. Men da vi bad om tal og statistikker, så vi kunne dokumentere, hvor mange der reelt er tale om, vendte de tilbage med en besked, der kom noget bag på os. Der er ganske rigtigt mange 12-14 årige, der bliver døbt – og tallet er stigende også uden for København. Men der bliver også døbt mange 10-12 årige. Ligesom der også bliver døbt 15 årige. Vi valgte derfor at inkludere de 15 årige, ligesom vi inkluderede minikonfirmander i vores projekt, fordi vi antog, at det var dem, der blev døbt som 10-12 årige. Den antagelse viste sig at være delvis forkert.

De to tabeller viser antallet af indmeldelser hos hhv. de 13-15 årige og de 10-12 årige både på landsplan og i de deltagende provstier. Vi bruger tallene for indmeldelser, da vi ikke har mulighed for at trække tallene for dåb. Dåb er nødvendigt for at blive indmeldt i folkekirken, og der er derfor en tæt sammenhæng mellem dåb og indmeldelser i de nævnte aldersgrupper.³

13-15 årige - Indmeldelser af folkekirken efter folkekirkemedlemskab, provsti og tid

År	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Total
Danmark	2362	2115	2193	2153	2038	2026	2105	2100	2183	2323	2333	2538	2569	29038
Århus Vestre Provsti	47	34	35	27	20	25	20	27	30	43	28	42	28	406
Køge Provsti	27	29	23	24	25	26	38	31	25	25	27	25	30	355
Redovre-Hvidovre Provsti	52	33	53	40	40	29	47	27	42	53	53	44	57	570
Silkeborg Provsti	36	26	27	26	27	21	24	31	34	27	34	30	36	379
Hillerød Provsti	44	57	58	58	34	35	44	45	42	44	42	47	58	608

10-12 årige - Indmeldelser af folkekirken efter folkekirkemedlemskab, provsti og tid

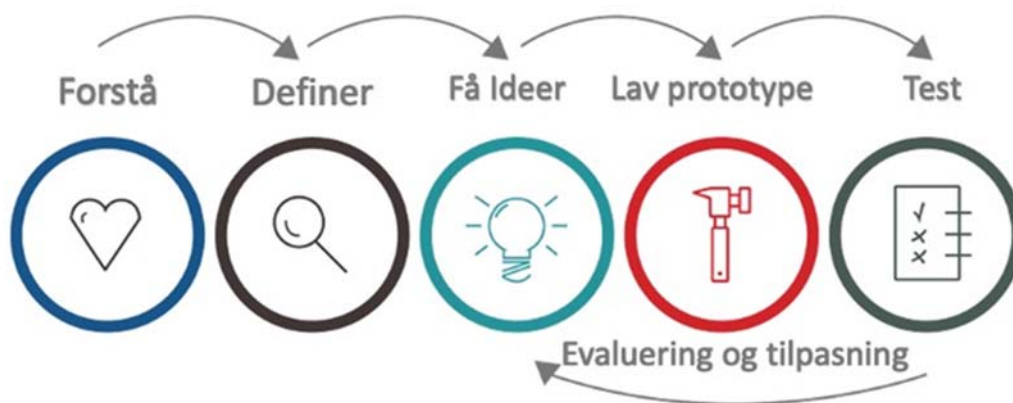
År	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Total
Danmark	543	442	411	430	372	383	418	404	400	483	480	546	565	5877
Silkeborg Provsti	10	7	6	7	10	12	6	5	5	8	10	11	19	116

Design Thinking

Folkekirken er en døbende kirke. Denne konstatering faldt på et dåbsseminar i efteråret 2021. Og selv med generelt faldende dåbstal og i særdeleshed under pandemien, så er dåb fortsat et ritual, der finder sted igen og igen i kirken, og de fleste præster vil nok kunne gennemføre en dåb helt uden brug af ritualbogen, hvis det skulle være.

Vi ønskede derfor at finde en metode til dette projekt, som kunne hjælpe os alle sammen til at flytte vores perspektiv for en stund. Så vi kunne lege fremmed med det kendte, som vi kender det fra Kierkegaard. Til at hjælpe os med det, udvalgte vi udviklingsværktøjet Design Thinking. Værktøjet består af en række trin – ofte opgjort som fem – som man tager i en fastlagt rækkefølge. Trin, der alle skal hjælpe udviklerne med at nå frem til et nyt ”produkt”.

³ Afvigelser mellem tallet for dåb og tallet for indmeldelser opstår, hvis en konfirmand forud for konfirmationen er døbt, men ikke medlem. Er konfirmanden fx døbt katolsk, vil han eller hun være registeret som ikke-medlem før konfirmationen, og som medlem efter.

Selv om målet for Design Thinking er produktudvikling, var vi i dette projekt på ingen måde på jagt efter et nyt produkt som fx en ny dåbshandling. Vi var blot nysgerrige på, om der kunne undervises om dåb på en anden måde. Og om dåbsritualer kunne tilføjes noget eller måske rammesættes på en lidt anderledes måde, der ville få dens betydning og teologi til at stå tydeligere frem, ikke for os selv, men for den, der skal døbes.

Og det er netop grundtanken i Design Thinking – at have fokus på den andens behov, altså i vores tilfælde konfirmanden, der skal døbes.

Forløbet

Med udgangspunkt i tallene, kontaktede vi udvalgte provstier, hvor vi kunne se, at der blev foretaget hhv. mange konfirmanddåb og minikonfirmanddåb. Når det kom til konfirmanddåb oplevede vi, at provstierne nok kunne havde et væsentligt antal dåb tilsammen, men at de enkelte præster ikke oplevede det som ”mange”. Helt særligt fremstod den lokale bevidsthed om dåb af de 10-12 årige – eller mangel på samme. Vi antog som nævnt, at de 10-12 årige var minikonfirmander, der blev døbt som en udløber af minikonfirmandforløbet. Det kunne ingen af de adspurgte præster genkende. De pegede derimod på, at der måtte være tale om søskendedåb. Dvs. mindre søskende der bliver døbt samtidig med familiens konfirmand. Denne situation vender vi tilbage til senere.

Via provsten fik vi hurtigt sat et hold af præster fra Aarhus Vestre Provsti, og da restriktionerne tillod det, gik vi i gang med at mødes med dem, også selv om de to øvrige hold af præster endnu ikke var på plads. Dette gjorde vi for også at arbejde ud fra Design Thinking i vores egen tilgang. Vi vil lytte os ind på de erfaringer, som Aarhuspræsterne gjorde sig med projektet, for at tage disse med til de andre grupper. Både når det gjaldt de konkrete erfaringer med fokus på dåben, men også de, der omhandlede arbejdsmetoden.

Udfordret af restriktionerne, og den deraf afledte lange ventetid inden vi kunne mødes, forsøgte vi at få præsterne i gang med arbejdet ved at sende dem små hjemmeopgaver før første møde. Disse gik på, at de skulle overveje egen praksis og finde deres konfirmanddåbsliturgi og deres allerede eksisterende undervisningsmateriale frem, og sende det til os før første møde. Dette lykkedes ikke rigtig, og vi ændrede derfor praksis til, at alle deltagende præster i stedet blev bedt om at medbringe disse ting til første møde. Med små variationer forløb de første fire møder ens for alle præstegrupperne, hvorimod det femte og afsluttende møde tog form efter de forskellige kontekster, holdene var i.⁴

⁴ Præsterne fra Aarhus fik mulighed for at tilbringe et afsluttende døgn sammen. Med mere tid sammen var det muligt at indlægge et besøg i Den reformerte Menighed i Fredericia til en samtale om forskellige syn på dåb og konfirmation. De øvrige grupper afsluttede med møder af forskellig form, men dog med samme program.

Første møde havde fokus på trin 1: FORSTÅ

Vi lagde ud med præsternes egne erfaringer og de præsenterede hver især deres egen praksis omkring undervisning og liturgi. Herefter fik de et oplæg om, hvordan man kan forstå liturgi, dens udvikling og dens funktion. Med dette på plads fik de en introduktion til Design Thinking. Efter en grundig vejledning og med en samtaleguide under armen, sendte vi derefter præsterne i marken for at interviewe dels en konfirmand, de tidligere havde døbt, og dels dennes forældre.

Fokus for andet møde var trinnet: DEFINER.

Her gennemgik vi samtalerne sammen og fandt i fællesskab ud af, hvad der var på spil hos konfirmanderne. Der tegnede sig nogle ret tydelige billeder: Nogle konfirmander havde oplevet deres dåb som en helt særlig dag. Andre havde oplevet den, som noget, der blot skulle overstås. Og så godt som ingen af dem kunne huske noget fra den undervisning, de havde modtaget om dåben. Vores grundlæggende idé om, at det ville give mening at arbejde dels med liturgi og dels med undervisningsmateriale viste sig dermed at holde stik. Det særlige blik på liturgien rettede sig imod, hvordan vi kan skabe en stærkere sammenhæng mellem dåbens betydning og konfirmandens erfaring af dåb. Hvis vi betragter dåben som noget ganske enestående, hvordan sikrer vi så, at dåben bliver oplevet og husket som sådan og ikke blot som en ekspeditionssag, der helst skulle overstås så hurtigt og smertefrit som muligt for at nå frem til konfirmationen. Og hvordan underviser vi om dåben, så den kommer til fremstå relevant for konfirmanderne i den livssituation, de står i netop nu?

IDÉER begyndte nu helt af sig selv at vokse frem. Det tredje møde var derfor et arbejdsgruppemøde i mindre hold. Hver præst udarbejdede sit eget nye materiale, men brugte de andre i arbejdsgruppen som sparring. Den udfordring, præsterne modtog, var, at de hele tiden skulle spejle deres arbejde ind i samtalerne med de døbte konfirmander. Der var intet krav om, at de kun skulle forholde sig til deres egen samtale. De måtte gerne bruge inspiration fra de andres samtaler.

Hele holdet blev samlet igen til et fjerde møde med fokus på at LAVE PROTOTYPE. Alle fremlagde det arbejde, de havde fået lavet indtil videre, og der blev delt gode råd og overvejelser på kryds og tværs. For at sikre at vi også i dette led holdt fokus på konfirmanden, præsenterede vi på dette møde Bricolage-teorien i den norske udgave: Byggeklodsspiritualitet (Se mere om dette på side 9). For at præsterne ikke skulle føle sig alt for bundet af 1992-ritualet, gennemgik vi også voksendåbsritualet fra 1912 med dem, da dette stadigvæk er gyldigt og derfor helt legitimt kan bruges. Ligeledes gennemgik vi det forslag til konfirmanddåb, som Konfirmandcentret har udarbejdet som en tilpasning af Thodbergs forslag til voksendåb. Dette er dog ikke et såkaldt autoriseret ritual og målet med at gennemgå det var at fremhæve, hvilken indflydelse selv små ændringer af liturgien har på hvilken dåbsteologi, der træder frem - særligt når det kommer til valg af tekster til læsning og bønner.

TESTNINGEN skulle i princippet finde sted på dette stadie, hvilket den også gjorde i nogle tilfælde. Men i realiteten blev der testet, når der på nogen måde var en anledning til det. Mange konfirmandhold fik beskåret undervisning pga. corona-nedlukningerne, og i og med at præsterne ganske enkelt ikke hver især har mange konfirmanddåb, måtte testen finde sted, når som helst lejligheden viste sig. For nogen har denne mulighed ikke budt sig indenfor projektperioden.

Den femte og sidste samling havde fokus på EVALUERING, som egentligt ikke er et selvstændigt trin i Design Thinking, men nærmere en proces, man bør gentage mange gange, hvor man efter hver test foretager en evaluering, som med stor sandsynlighed udløser en større eller mindre justering af prototypen, som igen testes osv. Vi valgte dog alligevel at samle præsterne for at runde ordentligt af. Denne sidste samling brugte vi også på en ny runde FORSTÅ, denne gang med fokus på præsternes oplevelse. Vi talte om oplevelserne og erkendelserne igennem og producerede derefter enten en podcast eller en video for at give et lille indblik i, hvilke samtaler og tanker, projektet havde sat i gang, således at præster og andre interesserede har en mulighed for at kigge med ind i projektets maskinrum.

Covid-19-tilpasninger

Projektet blev for alvor skudt i gang 19. december 2019, da Kirkefondet modtog et tilsagnsbrev fra Den Folkekirkelige Udviklingsfond. Herfra var det planen, at projektet skulle forløbe over 1,5 år, og selv om der var en anelse tordenrumlen langt ude i horisonten om en virus, så drømte ingen af os om, at det skulle få nogen betydning for vores projekt. Men det gjorde det! Under den første nedlukning var vi i planlægningsfasen. Vi gjorde os klar til at gå i marken, og vi identificerede sogne og provstier, for hvem det måske ville være interessant at deltage. Udfordringen var, at projektets metode(r) var lagt an på klassiske møder, og de restriktioner, der gjaldt for folkekirken, først blev ophævet 18. maj 2020. På dette tidspunkt var alle præster dybt engagerede i arbejdet med at vende tilbage til en nogenlunde normal hverdag. Både provster og præster vendte ikke tilbage på vores henvendelser, hvilket i en vis udstrækning ikke er usædvanligt, når det drejer sig om udviklingsprojekter, men som synes at være mere udbredt i tiden omkring og lige efter den første corona-nedlukning. På et styregruppemøde den 4. maj 2020 blev vi derfor enige om at søge om en forlængelse af projektet.

Men allerede inden vi fik denne forlængelse på plads, gennemgik vi projektets metode endnu en gang for at vurdere, hvordan vi kunne tilpasse os til det, vi troede var ”post-corona”. Den første nedlukning havde lært os, at udsættelser kunne være nødvendige, men at de også kunne være ganske uforudsigelige. Vi valgte derfor, at nogle møder skulle kunne omlægges til onlinemøder, hvis det viste sig nødvendigt.

18. september 2020 blev der genindført nogle restriktioner. De ramte ikke direkte vores arbejde, og i slutningen af oktober 2020 lykkedes det os at samle præsterne fra Aarhus Vestre Provsti til det indledende møde. Fra 9. december 2020 blev der genindført delvise nedlukninger, og fra 16. december 2020 blev disse landsdækkende.

Vores overvejelser om at gøre brug af onlinemøder viste sig at være ”rettidig omhu”, og den 1. december 2020 kunne vi mødes med projektets anden gruppe af præster uden at skulle bekymre os om, hvem der var ramt af de regionale nedlukninger. At onlinemøder var blevet en ny normal, som alle havde lært at arbejde med, var i det hele taget praktisk i forhold til denne gruppe, da den var sammensat af præster fra Køge, Silkeborg og Rødovre-Hvidovre Provstier. Og ved projektets afslutning var det på intet tidspunkt lykkedes os at samle alle præsterne fra denne gruppe til et fælles fysisk møde. Med den nye lidt mere fleksible metode var det dog lykket os at mødes fysisk med hhv. Køge- og Silkeborgholdet hver for sig.

Det andet møde med Århuspræsterne blev ligeledes gennemført online, lige som et arbejdsgruppemøde gjorde det. Derefter havde vi mulighed for at gennemføre de resterende møder fysisk.

Den 24. juni 2021 ansøger vi Udviklingsfonden om lov til at forlænge projektet med 12 mdr. således, at det kunne løbe frem til sommeren 2022. Dette gav Kirkeministeriet tilladelse til i februar 2022

Den tredje gruppe af præster – fra Hillerød Provsti – mødtes vi med første gang i november 2021, og da den lille nedlukning over julen 2021 ikke ramte kirker etc. og blev ophævet igen allerede 31. januar 2022, var det muligt at gennemføre alle møder i denne gruppe fysisk.

Det, vi har lært og det, vi har lavet

De 10-12 årige

Vi var i dialog med en række præster, der er præster i sogne, med et højt antal af dåb af 10-12 årige. Da vi havde den antagelse, at det var minikonfirmander, de døbte, spurgte vi ind til dette. De svar, vi fik, var stort set enslydende: ”Jeg døber ikke nævneværdigt mange minikonfirmander.” Men hvem var de så, de 10-12 årige der blev døbt? Præsterne kunne i nogle få tilfælde pege på, at de døbte børn i 6. klasser, der gerne ville have det med dåben på plads, inden de skulle begynde til konfirmationsforberedelse. Men ellers var

præsternes bedste bud, at det var konfirmandernes mindre søskende, som blev døbt samme dag som konfirmanden. Det var dog meget forskelligt, hvordan dåben af disse mindre søskende blev grebet an. Nogle steder fik de en dåbsgave fra kirken, der bevidst var anderledes end den, som deres ældre søskende får. Andre steder blev også deres navn og fortælling tænkt med ind i liturgien. Men nogle præster måtte også melde, at de nok havde mere fokus på den dåbskandidat, de allerede kendte, og knap så meget på den yngre søskende

Bricolage – teorien om byggeklodsspiritualitet

En af de teorier, som kom til at spille en rolle i projektet, var teorien om Bricolage eller Byggeklodsspiritualitet, som nordmændene har døbt den⁵. Ganske kort går denne teori ud på, at ethvert menneske bygger sin spiritualitet op af de klodser, som man støder på i løbet af livet, og som giver mening for en selv. Det betyder fx at meget få unge har en spiritualitet, der udelukkende er rendyrket luthersk. Deres spiritualitet er bygget op af, hvad de er stødt på, og som virker for dem. Har mormor introduceret dem til Fadervor, og synes de, den virker, så indgår den i deres spiritualitet. Er de stødt på katolsk rosenkransbøn fx i en tv-serie, som de synes virker for dem, så indgår den i deres spiritualitet. Er de blevet glade for buddhistisk meditation, så gør de det. Når vi møder dem som konfirmander, kan vi derfor finde et meget laset, måske nærmest usammenhængende kludetæppe, hvis vi udelukkende går på jagt efter deres kristne og evt. lutherske viden og praksis. Går vi derimod på opdagelse efter deres spiritualitet, vil vi i nogle tilfælde finde en unik struktur, der minder om et byggeklodsbyggeri, hvor vi muligvis ikke genkender alle klodserne, eller måske anerkender vi dem ikke, men de fungerer for den unge.

Det kan være let at forbløffes over alt det, de ikke allerede ved. Men på den anden side, så har de levet 13-14 år, når de møder op i kirken, hvor Gud allerede har været med dem. I vores samtaler nåede vi derfor frem til, at vi som præster måske har en opgave med at lytte os ind på, hvad konfirmanderne kommer med. Og derfra prøve at afkode sammen med konfirmanderne, hvad det er for nogle trosklodser, i form af enten viden eller praksis, de lige her og nu kunne have brug for at få kendskab til.

Beslutningstidspunktet

Der møder unge op til konfirmationsforberedelse, der enten har valgt - eller fået besked på - at de skal følge undervisningen, og så kan de hen ad vejen træffe beslutning om, hvorvidt de ønsker at blive døbt og/eller konfirmeret. Samtalerne med konfirmanderne afslørede dog, at mange allerede har truffet dette valg længe inden. Overvejelserne for og imod konfirmation og evt. dåb, dukker ikke først op hos de unge den dag, hvor præsten informerer om forløbet i skolen, eller de modtager en invitation via en annonce eller et brev. De har længe inden da gjort sig tanker om, hvad de selv gerne vil. Samtalen om konfirmation finder sted både i familierne, men også blandt venner og klassekammerater.

Præstebårne interviews

Et element af projektet, som i særdeleshed var udfordret af pandemien, var de interviews eller samtaler, som præsterne skulle gennemføre med de tidligere døbte konfirmander. Nogle samtaler blev ganske enkelt aldrig til noget, fordi det var for kompliceret at finde et tidspunkt og/eller form under hvilket, det kunne lade sig gøre.

De interview, der blev til noget, gjorde til gengæld stort indtryk på præsterne. Vi havde på forhånd talt om, at interviewene som udgangspunkt skulle ses som samtaler, der skulle spejle de samtaler, præsterne har forud for bryllupper og begravelser. Det viste sig at være delvist rigtigt. Samtalerne blev samtaler, hvor sammenhæng mellem erfaring og eksistentielle overvejelser var vævet tæt sammen. Dette opstår ifølge præsterne, også i mange vielses- og begravelsessamtaler. Og præstens funktion i samtalen blev den samme, nemlig at stille spørgsmål, der kunne åbne for en samtale afpasset efter den enkelte konfirmand. Præsterne oplevede dog en stor forskel i deres mandat. Disse samtaler opstod udelukkende, fordi præsten opsøgte de

⁵ Graff-Kallevåg og Kaufmann

unge og bad om samtalerne. Det var med andre ord præsten, der ønskede sig noget af den døbte, og som derfor kunne risikere en afvisning. Denne for præsterne noget usikre position forsvandt dog, når først samtalerne kom i gang, og erfaringen fra præsterne var, at de døbte var meget glade for at få lejlighed til at tale oplevelsen igennem sammen med præsten.

Er relationer vigtige, når vi går online?

I lang tid havde vi en fornemmelse af, at muligheden for at mødes fysisk contra udelukkende at mødes online gjorde en stor forskel på, hvor tæt knyttede præsterne følte sig på hinanden, og hvor forpligtede de følte sig på projektet. Fremmødet syntes i første omgang højere der, hvor vi kunne møde fysisk. Og frafaldet fra projektet synes mindre. Vi antog derfor, at de direkte relationer gjorde en forskel, hvilket også stemte med hvad vi hørte andre udtale sig om.

Da vi fik gang i det tredje hold, kunne vi i begyndelsen godt bekræfte disse tendenser. Men ca. halvvejs igennem projektet blev det alligevel svært at få gruppen til at mødes og holde fast i projektet. Ved nærmere gennemgang af de tre grupper viste der sig så en helt anden sammenhæng. I alle tre grupper endte gruppens nyeste præst med enten helt eller delvist at trække sig fra projektet. Og alle tre gav helt uafhængig af hinanden den samme begrundelse: De oplevede, at de havde for lidt indsigt og erfaring i problematikken til, at det gav mening for dem at deltage. (Er du interesseret i at høre, hvad en af de unge præster mener, kan du lytte til podcasten med Mads Iversen, som du finder henvisning til bagerst i hæftet.)

Der var dog alligevel en stor forskel på de møder, vi gennemførte med fremmøde, og dem vi gennemførte online. Det online fungerede fint til præsentationer, dvs. hvor enten vi eller deltagerne fremlagde noget, som de øvrige kunne kommentere på. De dybdegående og afsøgende samtaler opstod derimod kun på de møder, hvor vi var samlet fysisk. Ligeledes opstod det kreative udviklingsarbejde kun, når vi var sammen fysisk og ikke via en skærm.

Liturgi

De store overvejelser omkring liturgi har særligt kredset omkring følgende spørgsmål:

- Hvordan kan vi styrke dåbens position uden dermed at slække konfirmationens?
- Hvordan kan vi tydeliggøre dåbens teologi i ritualet? Og
- Hvordan kan vi gøre dåben relevant for den, der bliver døbt?

Ingen af projektets præster var i tvivl om, at selve dåbsritualet er autoriseret, og derfor skal følges. De fleste af dem havde dog allerede arbejdet med at sætte ritualet ind i en liturgi, som tilpasses til situationen. Taler og salmer valgt sammen med konfirmanden var typisk det, der dukkede op, men også forskellige tegnhandlinger. I de forslag til liturgi, som blev udarbejdet, var der også fokus på tekstlæsning og bønner. Hvad er det relevante at læse ved en konfirmanddåb, og hvad er det relevante at bede om? En tegnhandling, der blev foreslået, var at tildele et dåbsord ved dåben, som skulle gentages som konfirmandord ved den efterfølgende konfirmation. Tanken var, at man dermed kunne styrke bevidstheden om sammenhængen mellem disse to, og samtidig på en ganske enkel måde markere deres indbyrdes relation, hvor konfirmationen er afhængig af dåben. (Du kan finde de konkrete liturgier, der blev udformet på konfirmandcentrets hjemmeside. Se henvisning bagerst i hæftet.)

Undervisning

Når præsten underviser om dåb, er det ofte med fokus på enten barnedåben i kirken eller Jesu dåb. Men i og med at vi ønskede at gøre noget for, at udøbte deltagere i konfirmandundervisningen fik en forståelse af dåben, blev der tænkt i andre baner i projektet.

En af de væsentligste tilbagemeldinger fra konfirmanderne var, at de faktisk ikke kunne huske, hvad de havde lært om dåb. Derfor blev udviklingsarbejdet fokuseret på at gøre dåben forståelig for de 13-15 årige og gøre det muligt at huske, hvad dåben betyder også efter konfirmationen. Samtidig var der hos flere af præsterne et ønske om at gøre undervisningen sanselig, fordi kroppen hjælper med til at huske vigtige ting. Iderigdommen var stor og der er blevet udviklet helt nye undervisningsforløb. Andre valgte at videreudvikle på et undervisningsforløb de i forvejen brugte til konfirmanderne. Og nogen fik ideer til at gøre det lettere at

vælge dåben til ved at fortælle helt konkret om, hvordan en dåb af et ungt menneske foregår. Ideen fik præsten fra en ung, der fortalte, at det var svært at vide, hvad det egentlig betød, når præsten sagde til den udøbte: "Hvis du ikke er døbt, finder vi også ud af det!". En enkelt præst havde fællesskabet efter konfirmationen som fokus. (Du kan finde de konkrete undervisningsforløb der blev udformet på konfirmandcentrets hjemmeside. Se henvisning bagerst i hæftet.)

Formidling

Undervejs i projektet opstod der nogle virkelig interessante samtaler, som præsterne i deres evaluering pegede på, var det, der udover samtalerne med de døbte, gjorde den store forskel for dem. Vi ønskede derfor at finde en måde, hvorpå vi kunne invitere andre med ind i disse samtaler. Valget faldt på podcast-formatet, og vi lavede en række podcast-interview med nogle præster og videointerview med andre. Vores håb er, at vi ved at dele vores samtaler, kan inspirere andre med overvejelser og tanker omkring dåb af konfirmander. Disse podcast er tilgængelige flere steder, og videoerne finder du på konfirmandcentrets hjemmeside. Se henvisning bagerst i hæftet.

Anbefalinger:

Et sammentræk af det, vi har lært i løbet af projektet, har vi forsøgt at omsætte i nedenstående anbefalinger:

- Når du taler med et barn eller en ung om dåb, så beskriv hvordan en dåb forløber, og gør det på alle måder tydeligt og billedliggjort, hvordan det kommer til at ske. Hvis teenageren aldrig har overværet en dåb af en konfirmand, er det ikke nok at henvise til, at "vi fikser det med dåb, hvis ikke du er døbt endnu".
- Vær ude i meget bedre tid. Beslutningen om, hvorvidt man skal konfirmeres eller ej, træffes for de flestes vedkommende længe inden, undervisningen begynder, da det kræver lokalebookning etc. Så forsøg at få dem i tale allerede i slutningen af 5. klasse
- Sagt på en anden måde: Hvis vi blot vil informere om forløbet, kan det fint fungere med, at vi stiller informationen til rådighed i tiden op til konfirmationsundervisningsforløbet begynder. Vil vi gerne understøtte et valg, kan det derimod være, at vi skal have en mere generel og løbende kommunikation om, hvad konfirmation er, som er målrettet børn og unge allerede fra 5. eller 6. klasse.
- Vær opmærksom på "corona-børnene". Det er først omkring 2034, at de børn, der ikke blev døbt under nedlukningerne, dukker op til konfirmationsforberedelse. Hvis altså ikke vi har fået dem døbt undervejs. Er du interesseret i arbejdet med dåb efter corona se: www.fkuv.dk/aktuelt/nyheder/tumlingedaab
- Tænk dåb ind i minikonfirmandundervisningen. Også når det er en kirke- og kulturmedarbejder, der står for forløbet.
- Overvej brugen af ordet "udskudt" dåb. Det kan forstås som om, dåben altid har været en realitet, og det udelukkende er tidspunktet, der er ændret.
- Vær opmærksom ved søskendedåb. Hvordan kommer dagen til at stå som en væsentlig dag også for den yngre søskende, der også bliver døbt?
- Den døbte husker dåben som noget særligt, hvis præsten indtænker dåbskandidaten og situationen i liturgien, fx i sproget eller i form af ekstra tegnhandlinger. Præsterne melder tilbage, at det indimellem er meget små ting, de har gjort, men at de har indtænkt den relation, de allerede havde til dåbskandidaten.
- Konfirmanden husker dåben som en ekspeditionssag, og som noget også kirken blot opfatter som et nødvendigt bump på vejen mod konfirmationen, hvis intet i liturgien afspejler konfirmanden og/eller situationen, eller hvis der ikke er en allerede eksisterende relation mellem dåbskandidaten og den præst, der døber.

Design Thinking-manual

De fem trin i Design Thinking beskrev vi på følgende måde med brug af danske begreber. De engelske er her nævnt i parentes.

Trin 1: Forstå (Empathize)

Handler om at lære mere om målgruppen ud fra en samtale med et individ, som ses som repræsentant for flere konfirmander. Nysgerrighed på, hvem det er, der skal døbes. Hvad er vigtigt for en konfirmand, der skal døbes? Er der noget, der slet ikke giver mening? Hvad er det, der fylder i denne konfirmands liv?

Her har vi udarbejdet en interview-guide, som bruges til at udspørge den døbte.

Det er vigtigt at få skrevet det ned, som er vigtigt for konfirmanden. Det kan gøres på samme måde som til en samtale forud for en begravelse. Man kan også optage interviewet og høre det igen, når man skal skrive pointer ned om, hvad der kom ud af interviewet.

Hvad sagde vedkommende faktisk? Hvad fik konfirmanden ud af dåben?

Trin 2: Definer (Define)

Her handler det også om at have fokus på konfirmanderne.

Hvordan forstår du konfirmandens ønsker?

Hvad skal ændres for, at en konfirmand finder (mere) mening i eller forstår dåben bedre?

Hvad af det, du har lært om din målgruppe, får dig til at gentænke liturgi, undervisningsforløb eller andre praksisser i forbindelse med dåben? Hvad skal ændres og hvordan?

Trin 3: Få ideer til løsninger (Ideate)

Her handler det om at generere så mange ideer som muligt. Det er vigtigt at bruge de udsagn og indsigter, der er kommet frem gennem interviewet og gennem at definere problemfelterne.

Det væsentlige er altså ikke, om det kan lade sig gøre, og hvad biskoppen vil sige til det. Det kan ændres senere. Først handler det om at bruge den indsamlede viden og de indsigter, der er fremkommet.

Hvad kan du gøre i et undervisningsforløb eller i forbindelse med en dåbshandling, der kan imødegå konfirmandens forståelse af og oplevelse af din praksis?

Trin 4: Lav prototype (Prototype)

Lav, med udgangspunkt i en ide fra trin 3 og med indsigterne fra trin 1 og 2 in mente, et forløb som tydeliggør, hvad du har tænkt dig at gøre og hvordan.

Det er ikke meningen, at din prototype skal tage lang tid at lave. Den skal bare udgøre et skelet, som kan testes.

Prototypen kan enten testes på den interviewede i trin 1 eller sammen med et konfirmandhold i forbindelse med undervisningen. Disse tests, med den døbte og konfirmanderne, kan evt. springes over, hvis der mangler tid, eller der ikke er mulighed for det.

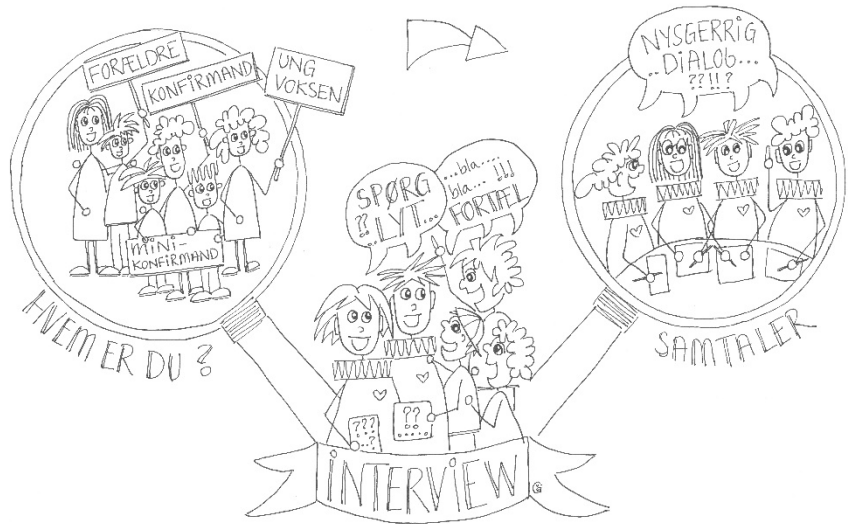
Prototypen forklares og testes sammen med kolleger, der giver feedback. Ud fra feedback fra alle testtrin, rettes forløbet til.

Trin 5: Test (Test)

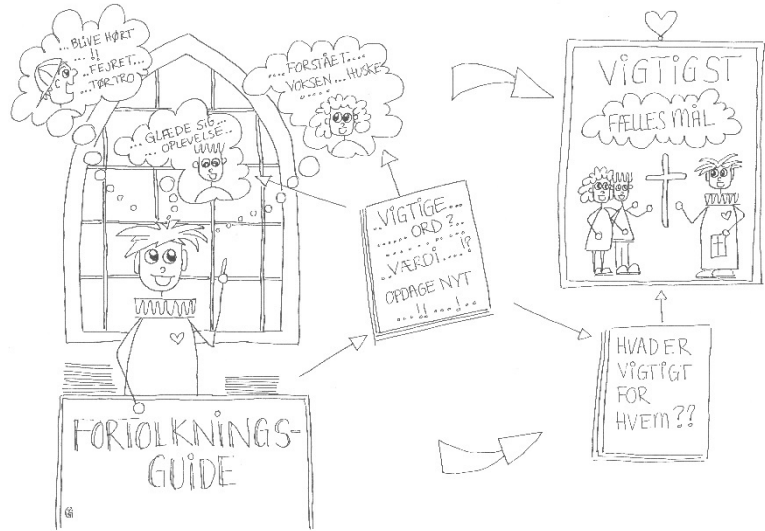
Forløbet bruges i praksis på en konfirmand, der skal døbes/et konfirmandhold med konfirmander, der skal døbes.

Afsluttende evaluering og tilretning. Forløbet indleveres til brug på konfirmandcenter.dk.

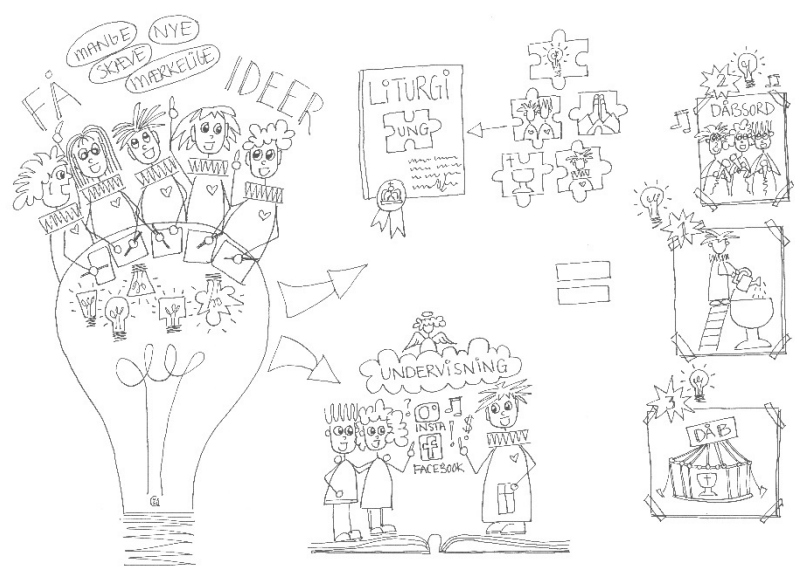
Arbejdsark 1: Forstå

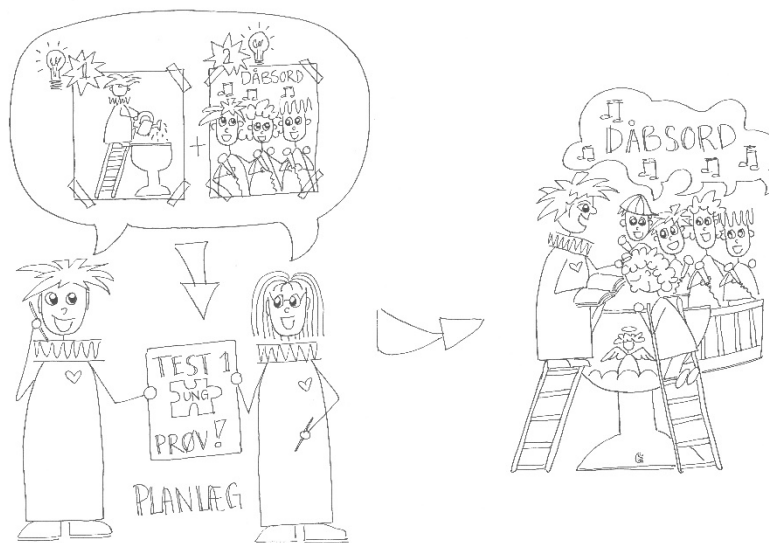
Arbejdsark 2: Definer

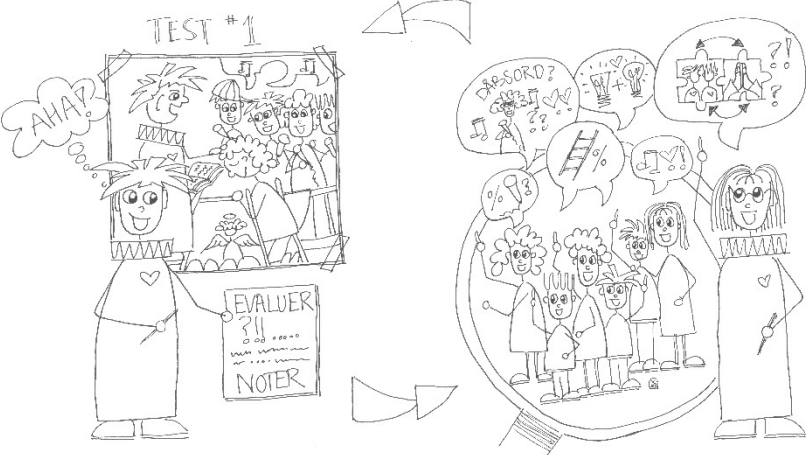
Arbejdsark 3: Få idéer

Arbejdsark 4: Lav prototype

Arbejdsark 5: Test

Samtaleguides

Samtale med den unge

Dåben

Beskrivende - dåbsforløbet:

Hvordan oplevede du din dåb?

Hvordan oplevede du alt det, der gik forud for din dåb?

- Samtaler med præsten

- Forberedelse til selve dåben – generalprøve eller lign.

Beskrivende – før dåbsforløbet

Kan du huske, hvordan du fandt ud af, at du ikke var døbt?

Hvem har fortalt dig om dåb?

Har du hørt om dåb andre steder?

- Skole, spejder, børnekonfirmander, kirken, TV, YouTube?

Kender du andre, der også er blevet døbt som store?

Overvejelser om dåbsforløbet

Hvad fik dig til at ønske at blive døbt?

Følte du dig godt modtaget af kirken/præsten?

Følte du dig tryk, da du blev døbt?

Var der noget fra samtalerne med præsten, som du husker særligt tydeligt?

Hvad tænker du om det at være døbt i dag?

Undervisningen

Kan du huske den del af konfirmandundervisningen, der handlede om dåb?

Var der noget, der manglede i undervisningen om dåb? fx

- Emner, som du gerne ville have talt om
- Forklaring på, hvad dåben er?

Er der andet fra konfirmandundervisningen, som du husker særlig tydeligt?

Samtale med den unges forældre

Beskrivende - dåbsforløbet:

Hvordan oplevede du/I dåben?

Hvordan oplevede du/I alt det, der gik forud for dåben?

- Samtaler med præsten
- Undervisning i dåb/konfirmandundervisningen
- Forberedelse til selve dåben – generalprøve eller lign.

Beskrivende – før dåbsforløbet

Hvorfor blev dit/jeres barn ikke døbt som lille?

Var det en "let" beslutning, eller en svær?

Er det ens for alle dine/jeres børn, eller er der nogen af dem, der blev døbt som små?

Var det mest normalt at få børnene døbt eller ikke døbt i din/jeres omgangskreds?

- Familie
- Venner

Kender du/I andre, hvor børnene også er blevet døbt som store?

- Familie
- Venner

Hvordan kom I til at tale om dåb med dit/jeres barn?

- Har I talt om det løbende?
- Var det noget, der dukkede om ifm. konfirmationen?

Beskrivende – forældrenes baggrund

Er du/I selv døbt som små eller senere?

Er du/I konfirmeret?

Overvejelser

Hvad synes du/I om dit/jeres barn beslutning om at blive døbt?

Har du/I gjort noget konkret for at støtte jeres barn i valget?

- Fx talt om dåb, set film sammen, været med i kirken

Følte du/I, at dit/jeres barn blev godt modtaget af kirken/præsten?

Var der noget fra samtalerne med præsten, som du/I husker særligt tydeligt?

Var der noget, der manglede? fx

- Emner, som du gerne ville have talt om?
- Forklaring på hvad dåben er

Opsamlingsark

Den døbte:

Hvad fylder i hans/hendes liv?

Hvad er vigtigt ift. dåben?

Hvad giver slet ikke mening?

Hvad fik han/hun ud af at blive døbt?

Hvordan er holdningen til dåben nu?

Andet:

Forældrene:

Hvad er vigtigt for forældrene ift. deres søn/datter?

Hvad er vigtigt ift. dåben?

Er der noget, som slet ikke giver mening?

Hvad fik de ud af forberedelsestiden selve dåben/tiden lige efter dåben?

Hvordan er deres holdning til dåben nu?

Andet:

Interviewer:

Hvad oplevede du i interviewsituationen?

Hvad overraskede dig mest af det, den døbte sagde?

Hvad overraskede dig mest af det, forældrene sagde?

Andet:

Hvad vil umiddelbart give mest mening at arbejde med ud fra, hvad dåbsbarn og forældre sagde?

- Undervisningsforløb for konfirmandhold op til dåb
- Liturgi og udvikling af konfirmanddåbsgudstjeneste
- Dåbsritual for unge
- Forløb efter dåben
- Andet _____.

Litteraturliste

- Leth-Nissen, K. M. S., & Trolle, A. K. (2015). *Dåb eller ej? Rapport om småbørnsforældres til- og fravalg af dåb*. Det teologiske Fakultet. Publikationer fra Det Teologiske Fakultet Vol. 59
- Leth-Nissen, K. M. (2020). *Dåb i dag. Traditionen til forhandling*. Det Teologiske Fakultet. Publikationer fra Det Teologiske Fakultet Nr. 85
- Moschella, M. C. (2008) *Ethnography as a Pastoral Practice. An introduction*. The Pilgrim Press
- Graff-Kallevåg, K. og Kaufman, T. S. (red)(2018) *Byggekløss spiritualitet? En studie av spiritualitet i Den norske kirkes trosopplæring*. IKO forlaget
- Kvale, S. og Brinkman, S. (2015) *Interview – det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. Gyldendal

Diverse artikler

Hansen, M.S (2016) De unge skal huske dåben som en fest

<https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/de-unge-skal-huske-daaben-som-en-fest>

Berg, B.W. (2020) Udviklingskonsulent: Kirker bør deltage i samtalen om dåb, før forældrene beslutter sig

<https://www.kirke.dk/udviklingskonsulent-kirker-boer-deltage-i-samtalen-om-daab-foer-foraeldrene-beslutter-sig>

Leth-Nissen, K.M (2020) Forældre opfatter barnedåben som foreløbig

https://teol.ku.dk/nyheder/2015/foraeldre_opfatter_barnedaaben_som_foreloebig/

Leth-Nissen, K.M (2020) Ny rapport om barnedåb: Traditionen er til forhandling

<https://www.kristeligt-dagblad.dk/kronik/daab-i-dag-traditionen-til-forhandling>

Dåb eller ej?

<https://www.fkuv.dk/undersogelser-og-viden/udgivelser-og-rapporter/daab-eller-ej>

Dåbsritualer

Dåbsritual af 1912 findes i ”Vejledning i den danske Folkekirkes Gudstjenesteforordning med de autoriserede Ritualer”, 2. udg. 1953

Dåbsritual af 1992 findes på folkekirken.dk

www.folkekirken.dk/Resources/Persistent/5/b/a/c/5bacc44a1a1149b82949280167f2e7f4b719a96d/Hele%20d%C3%A5bsliturgien%2C%20d%C3%A5b%20i%20kirken%2C%20hjemmed%C3%A5b%2C%20n%C3%B8dd%C3%A5b%20og%20fremstilling.pdf

Thodbergs forslag til voksendåb findes på konfirmandcentrets hjemmeside

www.konfirmandcenter.dk/fileadmin/filer/PDF_filer/Da%CC%8Absritual_for_voksne.pdf

Materialer udarbejdet som en del af projektet

Herunder er en skriftlig oversigt over alle materialer⁶.

Alle materialer er tilgængelige på konfirmandcentrets hjemmeside. De ligger samlet her:

www.konfirmandcenter.dk/index.php?id=2213,

hvor der linkes til podcasts, videoer og materialer.

Liturgier

I projektet er der blevet udarbejdet forskellige bud på dåbsliturgier.

Dåbsliturgi fremsendt til biskoppernes liturgipostkasse findes på folkekirken.dk:

www.folkekirken.dk/Resources/Persistent/6/9/3/4/69343ba6271267039c28791fd89e5c21cbe2cb3d/Konfirmanddåb%20liturgiforslag%20til%20biskopperne%20med%20bilag.pdf

Dåbsliturgier tilgængelige på Konfirmandcentrets hjemmeside:

www.konfirmandcenter.dk/index.php?id=2213,

Undervisningsmateriale

I projektet er der blevet udarbejdet forskellige bud på undervisningsmateriale.

Undervisningsmateriale tilgængelig på Konfirmandcentrets hjemmeside:

www.konfirmandcenter.dk/index.php?id=2213,

Formidling

I projektet er der blevet udarbejdet forskellige bud på formidlingsmateriale i form af podcast og video med præsternes samtaler omkring projektet

Ligeledes er der blevet produceret nogle videointerviews af konfirmander til brug ved præsentationsworkshoppen lørdag den. 28 maj 2022 i forbindelse med Himmelske Dage.

Dette hæfte som pdf

Formidlingsmateriale tilgængelig på Konfirmandcentrets hjemmeside

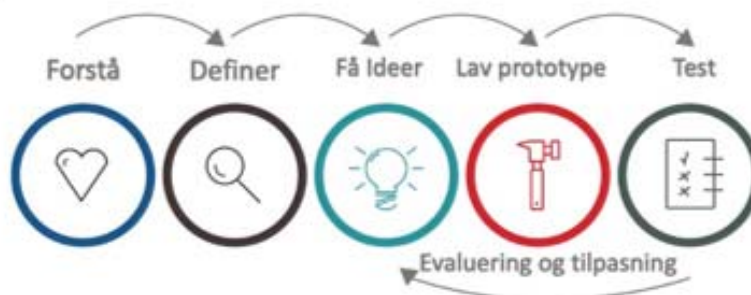
www.konfirmandcenter.dk/index.php?id=2213,

⁶ Ved hæftets trykning var al materialet endnu ikke blevet lagt op på hjemmesiden. Derfor er der i den trykte version kun tale om links. Den elektroniske udgave af hæftet vil løbende blive opdateret med direkte links til det enkelte materiale

Fremgangsmåde Design Thinking

Fremgangsmåde – Udvikling og test

Vi vil gennemgå fem trin for at komme frem til en testbar prototype – derefter afprøves den i virkeligheden og evalueres.

Trin 1: Forstå

Handler om at lære mere om målgruppen. Nysgerrighed på hvem det er der skal døbes.

Hvad er vigtigt for en konfirmand der skal døbes? Er der noget der slet ikke giver mening? Hvad er det der fylder i en konfirmands liv.

Her har vi udarbejdet en interview guide som bruges til at udspørge den døbte.

Det er vigtigt at få skrevet det ned, som er vigtigt for konfirmanden. Det kan gøres på samme måde som til en samtale forud for en begravelse. Man kan også optage interviewet og høre det igen når man skal skrive pointer ned om hvad der kom ud af interviewet.

Hvad sagde vedkommende faktisk? Hvad fik konfirmanden ud af dåben?

Trin 2: Definer

Her handler det også om at have fokus på konfirmanderne.

Hvordan forstår du konfirmandens ønsker?

Hvad skal ændres for at en konfirmand finder (mere) mening i eller forstår dåben bedre?

Hvad af det du har lært om din målgruppe, får dig til at gentænke liturgi, undervisningsforløb eller andre praksisser i forbindelse med dåben? Hvad skal ændres og hvordan?

Trin 3: Få ideer til løsninger

Her handler det om at generere så mange ideer som muligt. Det er vigtigt at bruge de udsagn og indsigter der er kommet frem gennem interviewet og gennem at definere problemfelterne.

Det væsentlige er altså ikke om det kan lade sig gøre og hvad biskoppen vil sige til det. Det kan ændres senere. Først handler det om at bruge den indsamlede viden og de indsigter der er fremkommet.

Hvad kan du gøre i et undervisningsforløb eller i forbindelse med en dåbshandling, der kan imødegå konfirmandens forståelse af og oplevelse af din praksis?

Trin 4: Lav prototype

Lav, med udgangspunkt i en ide fra trin 3 og med indsigterne fra trin 1 og 2 in mente, et forløb som tydeliggør hvad du har tænkt dig at gøre og hvordan.

Det er ikke meningen at din prototype skal tage lang tid at lave. Den skal bare udgøre et skelet som kan testes.

Prototypen kan enten testes på den interviewede i trin 1 eller sammen med et konfirmandhold i forbindelse med undervisningen. Disse tests, med den døbte og konfirmanderne, kan evt. springes over, hvis der mangler tid eller der ikke er mulighed for det.

Prototypen forklares og testes sammen med kolleger der giver feedback. Ud fra feedback fra alle testtrin, rettes forløbet til.

Trin 5: Test

Forløbet bruges i praksis på en konfirmand der skal døbes / et konfirmandhold med konfirmander der skal døbes.

Afsluttende evaluering og tilretning. Forløbet indleveres til brug på konfirmandcenter.dk.

Udgivet af

 Kirkefondet